

Mirovni inštitut

Inštitut za sodobne družbene in politične študije

ČEZMEJNE SKRBSTVENE EMIGRACIJE STAREJŠIH V INSTITUCIONALNO OSKRBO V OBMEJNE REGIJE

Poročilo je del gradiva za raziskovalni projekt Transnacionalizacija oskrbe starejših – raznolikosti, rekrutacije, neenakosti (TE-DRI) (financer ARRS, številka projekta J5-3104), katerega nosilka je dr. Majda Hrženjak.

Leja Markelj, Mirovni inštitut, Ljubljana, november 2022.

Poročilo obravnava skrbstvene emigracije starejših v institucionalne oblike oskrbe v obmejne regije. Gre za področje, ki je v slovenskem in mednarodnem raziskovalnem prostoru slabo raziskano. Večina obstoječih študij obravnava migracije skrbstvenih delavk, manj pa druge vidike transnacionalizacije oskrbe, med katere uvrščamo tudi emigracije starejših. Te pomenijo eno izmed strategij reševanja skrbstvenega primanjkljaja, ki predstavlja vse večji problem v evropskem in svetovnem merilu. Na to kaže tudi OECD študija Who Cares? (2020), ki ugotavlja, da je v zadnjem desetletju v 75 % držav OECD staranje prebivalstva preseglo zmogljivosti obstoječih oskrbovalk. Proučevanje čezmejnih selitev starejših zato predstavlja pomemben korak k obravnavi raznolikosti skrbstvenih migracijskih mobilnosti in nam pomaga razumeti različne vzorce transnacionalizacije oskrbe starejših.

Poročilo, je sestavljeno iz treh delov, ki osvetljujejo različne vidike analize emigracije starejših v okviru projekta:

1. MAPIRANJE DOMOV STAREJŠIH OB MEJI S HRVAŠKO
2. PREGLED MEDIJSKIH OBJAV O SKRBSTVENIH EMIGRACIJAH STAREJŠIH V INSTITUCIONALNO OSKRBO V OBMEJNE REGIJE
3. PREGLED OBSTOJEČE DOMAČE IN TUJE ZNANSTVENE LITERATURE NA TEMO EMIGRACIJ STAREJŠIH

V poročilu ugotavljamo, da emigracije starejših sproža predvsem večja dostopnost storitev institucionalne oskrbe v ciljnih državah. Govorimo lahko o boljši cenovni dostopnosti storitev (obmejni domovi starejših so namreč od 30 do 40 odstotkov cenejši od primerljivih slovenskih domov), kakor tudi o časovni dostopnosti v smislu krajših čakalnih dob. Koncentracija domov se pojavlja vzdolž meje s Hrvaško, po podatkih letnega poročila Socialne inšpekcije (2020) pa naj bi bili starostniki pogosto nameščeni tudi k izvajalcem oskrbe na madžarski meji. Emigracije starejših so značilne tudi za mednarodni prostor. Znanstvena literatura obravnava predvsem čezmejne selitve starejših iz Zahoda na Vzhod in iz Severa na Jug. Mednarodna razsežnost emigracij starejših kaže na slabo dostopnost formalnih storitev institucionalne oskrbe, kar prispeva k porastu njene transnacionalizacije.

Mirovni inštitut

Inštitut za sodobne družbene in politične študije

1.

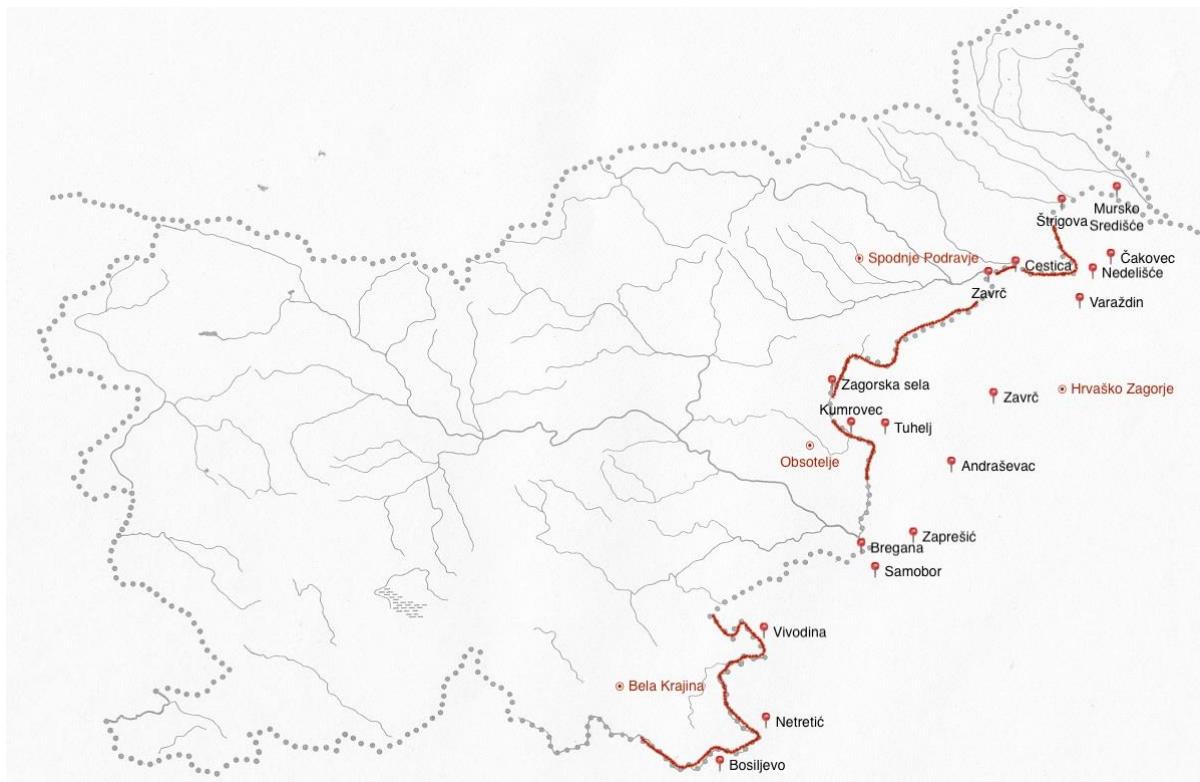
MAPIRANJE DOMOV STAREJŠIH OB MEJI S HRVAŠKO

V okviru analize emigracij starejših smo izvedli geografsko mapiranje domov za starejše ob meji s Hrvaško. Lokacije domov smo identificirali skozi pregled medejskega poročanja o tematiki, pregledali pa smo tudi spletne strani nekaterih hrvaških ponudnikov oskrbe starejših.

Domovi se nahajajo vzdolž celotne slovensko-hrvaške meje, od hrvaške Istre pa do hrvaškega Zagorja, njihova koncentracija pa je največja v regijah Spodnje Podravske, hrvaškega Zagorja, Obsotelja in Bele Krajine. Ob meji, od Zavrča do Varaždina, naj bi bili v nekaterih krajih celo po trije takšni domovi. Lokacije domov so prikazane na spodnjem zemljevidu.

Slika 1. Domovi za starejše na slovensko-hrvaški meji.

Mirovni inštitut

Inštitut za sodobne družbene in politične študije

2.

**PREGLED MEDIJSKIH OBJAV O
SKRBSTVENIH EMIGRACIJAH STAREJŠIH
V INSTITUCIONALNO OSKRBO V
OBMEJNE REGIJE**

Zaradi manka raziskav, ki bi v okviru transnacionalizacije oskrbe starejših tematizirale skrbstvene emigracije starostnikov v institucionalno oskrbo izven Slovenije, smo analizo obstoječega stanja pripravili na podlagi medijskega poročanja o tej temi. Poleg slovenskih smo v pregled vključili tudi tuje medije. Končni izbor predstavlja 14 medijskih objav v različnih lokalnih in nacionalnih medijih. Pri tem smo identificirali zgolj eno objavo v hrvaškem časniku, ki je obravnavala emigracije starostnikov iz Slovenije v hrvaške domove. Analiza je pokazala, da se je medijsko poročanje o temi intenziviralo od leta 2014 dalje.

V okviru medijskega poročanja o emigracijah starejših so kot problem izpostavljene predvsem visoke cene oskrbnine in nizke pokojnine, zaradi katerih si starejši ne morejo kriti stroškov bivanja v domovih v Sloveniji. Povprečna mesečna oskrbnina za prvo kategorijo stanovalk_cev domov, to je tistih, ki potrebujejo nastanitev, prehrano in pranje perila, ne pa tudi osebne pomoči pri vsakdanjih opravilih, je v javnih domovih v povprečju nekaj čez 600, v zasebnih, ki so novejši, pa 741 evrov. Toda v to kategorijo je razvrščena samo četrtina vseh starostnikov. Vsi drugi, tri četrtine, potrebujejo zahtevnejše oblike oskrbe. Oskrbnine za zadnji dve najzahtevnejši kategoriji (nepokretne osebe in osebe z demenco) dosegajo v domovih v javni lasti v povprečju okoli 1.000 evrov, v zasebnih pa še približno 150 evrov več.

Povprečna starostna pokojnina ne zadošča za pokritje povprečnih dnevnih stroškov za osnovno nego v večini domov za starejše, sploh pa ne v zasebnih. V letu 2019 so se oskrbnine v domovih za starejše še podražile zaradi povišanja plač zdravstvenemu osebju (dvig minimalne plače). V istem letu sta bili napovedani še dve podražitvi; prva zaradi uskladitve s cenami življenjskih stroškov, druga znova zaradi uskladitve plač.

Oskrbnine povsod presegajo pokojnine. V razviti Evropi predstavljajo 1,7 do 2,5-kratnik povprečne pokojnine. Pri nas je to razmerje celo nekoliko ugodnejše. Med Slovenijo in razvitimi evropskimi državami pa obstaja glede plačila oskrbnine izjemno pomembna razlika. Kaže se v visokem deležu plačevanja lastnega prispevka starostnic_kov in njihovih svojcev ter nizkem deležu, ki ga za dolgotrajno oskrbo iz javnih sredstev prispeva država. Slovenija naj bi bila sicer poleg Francije edina evropska država, kjer so otroci po zakonu dolžni

poskrbeti za onemogle starše.

V Sloveniji se poleg naraščajočega deleža starejšega prebivalstva, ki potrebuje oskrbo, že vrsto let spopadamo s hudim pomanjkanjem domov za starejše, zadnji javni dom je bil zgrajen pred 18 leti, večina javnih domov je stara okrog 40 let. Za dolgotrajno oskrbo je pri nas namenjenih premalo javnih sredstev. Krepi se le mreža dražjih zasebnih domov, ki za delovanje dobijo koncesijo od države. Nekateri javni domovi ne sprejemajo več novih stanovalcev, saj zaradi pomanjkanja osebja ne morejo ponuditi ustrezne kakovosti storitev (tudi zaradi migracij kadra v bližnjo Avstrijo). Ministrstvo za delo je leta 2017 po devetih letih objavilo razpis za koncesije za 900 novih mest v domovih, razlog za tako dolgo čakanje naj bi bilo pomanjkanje denarja.

2.1. *Razlogi za emigracije starejših*

Glavni razlog za emigracije starejših v domove na Hrvaško naj bi bila poleg cene še večja dostopnost oziroma hitrejši sprejem brez čakalnih vrst. Nekateri medijski prispevki poročajo o čakalni dobi treh tednov. Ta v Sloveniji znaša tudi do tri ali štiri leta. Mediji omenjajo tudi oglaševanje hrvaških domov, ki so povpraševanje po njihovih storitvah obrnili v svoj prid. Konkretno so omenjeni reklamni plakati, ki oglašujejo Dom za ostarele Japa nedaleč stran od meje v Murskem središču in Štrigovi.

2.2. *Značilnosti hrvaških domov*

V sedmih županijah ob meji s Slovenijo naj bi bilo po poročanju medijev 169 družinskih domov, ki sprejmejo med 5 in 20 oskrbovank_cev in jih Hrvaška uvršča v zunaj institucionalno varstvo. Gre za t.i. družinske domove za starejše, ki delujejo kot zasebni domovi in so pogosto nameščeni v stanovanjskih hišah ali zasebnih posestvih na podeželju ali v manjših mestih. V nekaterih medijskih objavah je navedeno, da gre za nekoliko večje domove, ki sprejmejo med 50 in največ 70 oskrbovank_cev. Nekaterimi mediji poročajo tudi o tem, da imajo Hrvati takšne domove znotraj lastnih hiš. Država družinskih domov ne subvencionira. V celoti naj bi imela Hrvaška vsega skupaj 400 zasebnih domov.

2.3. *Lokacije*

Mediji pišejo predvsem o domovih, ki se nahajajo ob hrvaški meji s Slovenijo (Samobor, Tuhej, Kumrovec, Hrvaško Zagorje, Varaždin, Zavrč, Obsotelj, Bela krajina, spodnje Podravje, vzhodni del Prekmurja). Ob meji, od Zavrča do Varaždina, naj bi bili v nekaterih krajih celo po trije takšni domovi.

2.4. *Storitve*

Ministrstvo za delo v medijih izpostavlja, da gre v primeru družinskih domov za storitve z nizkimi normativi, ki kadrovsko niso primerljive s slovenskimi domovi in niso prilagojene potrebam starejših. Slovenski domovi za starejše so pri nas organizirani kot socialnovarstveni zavodi, ki opravljajo tudi zdravstvene storitve. Določeni so standardi in normativi na področju kadrov, o tehničnih in prostorskih pogojih ter storitvah, ki veljajo za vse izvajalce institucionalnega varstva starejših. V obmejnih hrvaških družinskih domovih ni primerne zdravstvene oskrbe, niti zanje ne veljajo in se ne nadzorujejo kadrovski, prostorski in drugi standardi, veljavni v Sloveniji.

Mediji poročajo, da imajo starejši v večini osebnega zdravnika še vedno v Sloveniji in zdravstvene oskrbe v domovih na Hrvaškem naj ne bi prejemali. Kljub temu so obiski domov na terenu pokazali, da imajo domovi po večini zaposleno zdravstveno osebje (medicinske sestre in bratje, negovalke_ci, fizioterapeuti_ke, delovni terapeuti_ke). Večina domov sodeluje z zunanjimi zdravnicami_ki, zaposlenimi v bližnjih bolnišnicah ali zdravstvenih domovih, nekateri imajo s slovenskimi zdravnicami_ki dogovorjeno, da enkrat tedensko obiščejo dom. Za storitve uveljavljajo zavarovanje preko evropske kartice zdravstvenega zavarovanja za tujino. Evropsko kartico uporabijo tudi v primeru, da je potrebna urgentna pomoč v hrvaški bolnišnici, storitve pa v tem primeru plača Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije.

Starejše pogosto odpeljejo na pregled ali v obravnavo v ambulanto v Slovenijo, kjer imajo

osebno_ega zdravnico_ka preko slovenskega zdravstvenega zavarovanja (domovi se nahajajo tik ob meji, zato to ne predstavlja problema). Stanovalke_ci hrvaških domov iz naslova slovenskega zdravstvenega zavarovanja prav tako dobivajo zdravila in druge medicinske pripomočke.

Mediji poročajo, da se dogaja, da se morajo starejši ob poslabšanju zdravstvenega stanja in povečanju potreb po zdravstveni oskrbi vrniti v domovino, saj onkraj meje ne dobijo ustrezne nege in oskrbe. V praksi se vedno pogosteje srečujejo s stanovalkami_ci, ki iščejo pomoč v slovenskih domovih, ko njihova nega postane tako zahtevna, da je hrvaški družinski domovi ne obvladajo več. Ali pa, ko med kakšnim zdravljenjem stanovalke_ci dobijo bolnišnično okužbo in jih v hrvaškem domu nočejo več oskrbovati in negovati.

Slovenke_ci v hrvaških domovih za stare ne prijavljajo stalnega bivališča, saj bi v tem primeru izgubili dodatek za pomoč in postrežbo, mesečni denarni prejemek (večina jih prejema 146,06 evra), ki je pravica iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Hrvaški domovi poročajo, da težko pridobijo kader spričo migracij v Slovenijo zaradi boljšega zaslужka (po juliju 2018 se lahko hrvaški državljeni zaposlujejo v Sloveniji brez delovnega dovoljenja).

2.5. *Obseg emigracij*

Informacij oziroma uradnih podatkov o številu starejših Slovenk_cev, nameščenih v sosednjih državah, ni. Glede na poročanje medijev naj bi se za to odločali le starejši, ki tudi sicer živijo v obmejnih območjih. Poročajo o zelo različnih številkah. Nekateri medijski prispevki omenjajo, da v hrvaških domovih živi več sto Slovenk_cev. En prispevek (Časnik) ocenjuje, da je tam nastanjениh celo okoli 10 tisoč slovenskih starostnic_kov. Več ocen je podanih v zvezi z deležem slovenskih starostnic_kov v hrvaških domovih. V nekaterih hrvaških domovih naj bi bili oskrbovanke_ci iz Slovenije prevladovali, predstavljalci naj bi od 40% pa celo do 70% domskega prebivalstva.

2.6. *Cene*

V Sloveniji naj bi bile cene oskrbnine za 40-50% dražje v primerjavi s Hrvaško. Večina zasebnih domov na Hrvaškem naj bi stala med 400 in 600 evri, medtem ko pri nas med 1.000 in 1.200 evri. Nekateri bolj luksuzni domovi računajo med 600 in 800 evri, za enako storitev bi pri nas v Mariboru odšteli 1.300 evrov, v Ljubljani še več. Cene se razlikujejo glede na oskrbo, število postelj v sobi in glede na to, ali je soba opremljena z lastno kopalnico in balkonom. V nekaterih hrvaških domovih je cena fiksna in vključuje vse storitve brez doplačil, tudi v primeru da se oskrba iz osnovne spremeni v zahtevno (to velja v nekaterih novejših, bolj »luksuznih« zasebnih domovih).

Nekateri medijski prispevki obravnavajo tudi primerjavo cen v državnih oziroma javnih domovih za starejše. Tudi te so na Hrvaškem cenejši v primerjavi s Slovenijo. Za storitve v državnih domovih Hrvati plačajo od 1600 kun, kar je okoli 215 evrov, do okoli 3500 kun, kar znese 471 evrov, v Sloveniji okoli 600 evrov za osnovno oskrbo (če je oseba pokretna in samostojna). En prispevek navaja, da doplačilo svojcev ni potrebno (v kolikor oskrbnina presega znesek pokojnine oskrbovanca), če vložijo prošnjo za dodatek za pomoč in postrežbo.

Razlog za nižje cene je cenejša delovna sila na Hrvaškem (strošek skoraj 40% nižji kot v Sloveniji), tudi normativi za domove, ki jih na Hrvaškem predpisuje ministrstvo za morje, turizem, promet in razvoj, so ohlapnejši, nižje so najemnine, cenejši so energenti in živila. Strokovnjaki_nje v medijih opozarjajo, da se cen naših domov s Hrvaškimi ne da primerjati, saj moramo upoštevati, da je »*med slovensko in hrvaško povprečno bruto plačo 700 evrov razlike, zato so takšna odstopanja v cenah povsem pričakovana*«.

2.7. *Kakovost oskrbe*

Medijske objave v večini izpostavljajo pozitivne vidike oskrbe v hrvaških domovih. Pozitivna stvar je občutek domačnosti, kakovost oskrbe in čistoča na nivoju: »*Ob obisku so se nam vsi miti o slabosti oskrbi na Hrvaškem razblinili.*« Razvidno je izrazito pozitivno opisovanje lastnosti doma: »*Ko vstopimo v stavbo, imamo občutek, da smo v nekakšni skupnosti in ne v domu za ostarele. Sredi dneva je tam živahno. Nikjer ne opazimo stanovalcev, ki bi posedali*

in se dolgočasili, vsi so z nečim zaposleni.« Oskrbovanke_ci tudi delajo, med drugim v kuhinji, na polju, v hlevu in vinogradu. Sodelujejo pri pridelavi hrane, na vrtu, pri pripravi obrokov. Samo en prispevek je kritičen do oskrbe v hrvaških domovih. Navaja nekaj konkretnih zgodb starejših, ki pričajo o neprimerni obravnavi v zasebnih domovih na Hrvaškem (npr. obravnava v nasprotju z diagnozo, neprimerna prehrana, slaba zdravstvena oskrba ipd.). Kot negativni vidik je izpostavljena slabša hrana in manj dnevnih aktivnosti v primerjavi s slovenskimi domovi.

V medijih je izpostavljen predlog, da bi morali podobne rešitve, kot jih imajo na Hrvaškem, imeti tudi v Sloveniji. Tudi v Sloveniji obstaja potreba po manjših oblikah varstva starejših, a jih ni zaradi prezahtevnih postopkov pridobivanja soglasij izvajalcev. Inšpekcija je leta 2017 petim manjšim izvajalcem v Posavju začasno prepovedala izvajanje oskrbe, po velikosti in cenah primerljive hrvaškim v stanovanjskih hišah.

Tabela 1. Pregled medijskih objav o skrbstvenih emigracijah starejših v institucionalno oskrbo na Hrvaško.

Št.	Naslov	Letnica	Spletna stran	Kratek opis vsebine
1	<u>Huda stiska starejših Slovencev: nekateri odhajajo celo na Hrvaško!</u>	2019	svet24.si	Prispevek uvodoma opisuje razmere na področju oskrbe starejših v Sloveniji (pomanjkanje postelj, drage oskrbnine, nizke pokojnine), nato izpostavlja pojav emigracij starejših v zasebne t.i. družinske domove na Hrvaškem. Ti naj bi bili za polovico cenejši od slovenskih, locirani so tik ob slovensko-hrvaški meji (Obsotelj, Bela krajina, spodnje Podravje). Prispevek primerja tudi čakalne dobe in cene privatnih in državnih domov za starejše na Hrvaškem.

2	<u>Domovi za starejše vse dražji</u>	2019	vzajemnost.si	Prispevek obravnava dražitev oskrbnin v domovih za starejše v začetku leta 2019 zaradi povišanja plač zdravstvenemu osebju. V istem letu sta bili napovedani še dve podražitvi; prva zaradi uskladitve s cenami življenjskih stroškov, druga znova zaradi uskladitve plač. Oskrbnine v Sloveniji presegajo višino pokojnin, tako v javnih kot v zasebnih domovih za starejše, sploh tistih, ki potrebujejo zahtevnejšo nego (nepokretni, osebe z demenco). Zato odhajajo na Hrvaško. Enako je tudi drugod v Evropi, razlike se kažejo v visokem deležu plačevanja lastnega prispevka starostnikov in njihovih svojcev in nizkem deležu, ki ga za dolgotrajno oskrbo iz javnih sredstev prispeva država.
3	<u>Hrvaški družinski domovi</u>	2019	delo.si	Prispevek primerja slovenske in hrvaške domove, v katerih biva celo 70% slovenskih državljanov. Izpostavlja, da so med seboj težko primerljivi, saj so slovenski domovi organizirani kot socialnovarstveni zavodi, ki opravljajo tudi zdravstvene storitve. Določeni so standardi in normativi na področju kadrov, tehničnih in prostorskih pogojev ter storitev, ki veljajo za vse izvajalce institucionalnega varstva starejših. V obmejnih hrvaških družinskih domovih ni zdravstvene oskrbe, niti zanje ne veljajo kadrovski, prostorski in drugi standardi, veljavni v Sloveniji.

4	<u>Slovenski domovi za ostarele samo še za prvorazredne</u>	2019	casnik.si	Prispevek predstavlja prvoosebno izpoved 82-letnega moškega, ki je nepokretno ženo nastanil v enem od hrvaških domov. » <i>Sedaj sem se prepričal, da so takšni domovi za ostarele na Hrvaškem res za polovico cenejši, a vidim tudi to, kako evri odtekajo čez mejo. Na Hrvaškem je sedaj, takšna je moja skromna ocena, nastanjениh okrog 10. 000 slovenskih starostnikov. Ob meji, od Zavrča do Varaždina, so v nekaterih krajih celo po trije takšni domovi, v katerih je okrog 70 % slovenskih oskrbovancev.</i> «
5	<u>Vse več starostnikov v hrvaške domove</u>	2018	delo.si	Prispevek opisuje izkušnje svojcev in slovenskih oskrbovank_cev, nastanjениh v hrvaškem domu za starejše. Teh naj bi jih bilo ob meji s Slovenijo kar 169 (omenja domove v Samoboru, Tuhelju, Kumrovcu, v vaseh v Hrvaškem Zagorju in Varaždinu). V nekaterih naj bi večinsko bivali Slovenci. Oskrbovanec v prispevku izpostavlja številne pozitivne vidike hrvaških domov (občutek domačnosti, ugodna cena, čistoča, kakovost oskrbe). Prispevek primerja cene slovenskih in hrvaških domov, a hkrati izpostavlja, da ti med seboj niso primerljivi zaradi drugačnih standardov zdravstvene oskrbe znotraj domov. Tudi v Sloveniji obstaja potreba po manjših oblikah varstva starejših, a jih ni zaradi prezahtevnih postopkov pridobivanja soglasij izvajalcev.

6	<u>Živi se do konca. Konec je na Hrvaškem</u>	2018	vecer.si	Prispevek tematiko obravnava skozi terenske obiske več različnih hrvaških obmejnih domov (Dom svete Ane v Cestici pri Babincu, družinski dom Japa v Murskem središču) in skozi pogovore z različnimi akterji (ravnatelj oz. direktor enega od domov, zaposlena medicinska sestra, svojci). Glavni razlog za emigracije starejših je cena, problem so tudi nizke pokojnine. Slovenski državljanji_ke v nekaterih domovih predstavljajo celo polovico ali več domskega prebivalstva. Negativne stvari predstavlja kakovost hrane, manj je tudi dnevnih aktivnosti v primerjavi s slovenskimi domovi.
7	<u>Primerjali smo domove za starejše v Pomurju in na Hrvaškem. To so ugotovitve</u>	2018	sobotainfo.com	Prispevek primerja cene hrvaških in slovenskih domov za starejše in ugotavlja, da so cene slovenskih domov znatno višje. Razlikujejo se glede na oskrbo, na število postelj v sobi in glede na to, ali je soba opremljena z lastno kopalcico in balkonom. Omenja tudi oglaševanje hrvaških domov (ki so med starostniki_cami iz Slovenije zelo iskani ravno zaradi ugodnejše cene), ki so povpraševanje po njihovih storitvah obrnili v svoj prid. Konkretno so omenjeni reklamni plakati, ki oglašujejo Dom za ostarele Japa nedaleč stran od meje v Murskem središču in Štrigovi.

8	<u>Vse več starostnikov v hrvaške domove</u>	2018	posavskiobzornik.si	Prispevek predstavlja komentar na članek, ki je bil objavljen v Delu z naslovom <i>Vse več starostnikov v hrvaške domove</i> . Kritičen je do pozitivnih vidikov hrvaških domov, ki jih izpostavlja Delov prispevek. Navaja nekaj konkretnih zgodb starejših, ki pričajo o neprimerni obravnavi starejših v privatnih domovih na Hrvaškem (npr. obravnava v nasprotju z diagnozo, neprimerna prehrana, slaba zdravstvena oskrba ipd.).
9	<u>Vse več starostnikov v hrvaške domove</u>	2018	druzina.si	Gre za poobjavo prispevka iz Posavskega obzornika.
10	<u>Slovencima je Hrvatska idealna zemlja za – starce</u>	2018	trportal.hr	Prispevek je povzetek članka, ki je bil objavljen v Delu <i>Vse več starostnikov v hrvaške domove</i> . Vse več starostnic_kov iz Slovenije, še posebej tistih, ki živijo na obmejnih območjih, prihaja v domove za starejše na Hrvaškem, predvsem zaradi ekonomskih razlogov. Slovenske oblasti ob tem opozarjajo, da to ni trajna rešitev, saj se veliko starejših vrača v Slovenijo zaradi potrebe po zahtevnejši zdravstveni oskrbi.

11	<u>Cenejši hrvaški domovi za starejše čez mejo zvabili tudi Slovence</u>	2017	rtvslo.si	Prispevek obravnava problematiko hudega pomanjkanja domov za starejše v Sloveniji. V času objave je Ministrstvo za delo po devetih letih objavilo razpis za koncesije za 900 novih mest v domovih, razlog za tako dolgo čakanje naj bi bilo pomanjkanje denarja. Problem je, da si številni starejši prebivanja v domu zaradi visokih stroškov sploh ne morejo privoščiti, zaradi česar odhajajo na Hrvaško. Prispevek opisuje enega izmed domov tik za mejo v Beli krajini, ki deluje v stanovanjski hiši kot zasebni dom. V njem prevladujejo oskrbovanci iz Slovenije.
12	<u>Vse več slovenskih starostnikov v tujih domovih za ostarele</u>	2016	prlekija-on.net	Prispevek opisuje obisk doma za starejše Japa v neposredni bližini z mejo s Slovenijo v Štrigovi. Tretjino oskrbovank_cev predstavljajo Slovenci. Prihajajo zaradi dolgih čakalnih dob v naših domovih za starejše ali pa zaradi finančno ugodne oskrbnine, ki je za polovico cenejša kakor v Sloveniji. Zaposluje strokovno usposobljeno osebje. Razvidno je izrazito pozitivno opisovanje lastnosti doma: » <i>Ob našem obisku smo se pogovarjali z oskrbovanci, ki so nam povedali, da se tu počutijo domače (...). Prijetna prostorna soba nas je objemala tako, da bi kar sami še tu ostali. Tako smo se prepričali, da naši svojci živijo v prijetnem in toplem okolju, za katere res skrbi usposobljeno in prijazno osebje.</i> «

13	<u>Se bomo selili v domove na Hrvaško?</u>	2014	jana.si	Prispevek obravnava vse večjo priljubljenost domov za ostarele na Hrvaškem, kjer je treba tako za javni kot tudi zasebni dom odšteti manj kot v Sloveniji. Izpostavlja pozitivne vidike delovanja doma starejših v Viktorovski vasi Vivodina nedaleč od Metlike: » <i>Ko vstopimo v stavbo, imamo občutek, da smo v nekakšni skupnosti in ne v domu za ostarele. Sredi dneva je tam živahno. Nikjer ne opazimo stanovalcev, ki bi posedali in se dolgočasili, vsi so z nečim zaposleni.</i> «
14	<u>Zaradi nižje cene starejši v dom na Hrvaško</u>	2014	24ur.com	Vse več starejših ljudi se odloča, da bodo odšli v dom na Hrvaško zaradi ugodnejše oskrbnine. Prispevek opisuje enega od domov, ki je urejen v nekdanji policijski postaji.

Poleg medijskih objav dodaten vpogled v tematiko zagotavlja še dva vira. Prvi je sporočilo za javnost varuhinje človekovih pravic z naslovom *Kritične razmere v domovih za starejše* (2018)¹, v katerem med drugim omenja tudi problematiko selitev starostnic_kov v domove na Hrvaškem zaradi pomanjkanja prostora v slovenskih domovih in previsokih cen oskrbnin: »[...] postajajo razmere v domovih za starostnike kritične, kajti v njih praktično ni več prostih postelj. Čakalne dobe so v nekaterih domovih od treh mesecev pa tja do enega leta in več. Direktorji domov sporočajo, da v prihodnjem obdobju ne bodo več sprejemali novih oskrbovancev, pa četudi so ti k njim napoteni s sklepom sodišča. Bolnišnice ob odpustu zdravljenih starejših oseb nimajo kam namestiti starostnikov, za katere svojci ne zmorejo poskrbeti doma. Posebno kritične so skupine ljudi, obolelih z demenco, duševni bolniki ali

¹ Dostopno na: <https://www.varuh-rs.si/sporocila-za-javnost/novica/kriticne-razmere-v-domovih-za-starejse/>

osebe s posebnimi potrebami, ki so mlajše od 65 let ter tujci z začasnim ali stalnim dovoljenjem za prebivanje. Slednji nimajo sredstev za plačilo oskrbnine. Domovi torej niso več prostor kriznih namestitev oseb, ki to nujno potrebujejo. Skupnost centrov za socialno delo Slovenije pa nima primerenega sogovornika pri iskanju kratkoročnih in dolgoročnih rešitev nastale situacije. Dogaja se, da svojci prosilcev za namestitev, domovi in centri za socialno delo v izjemni stiski iščejo rešitev v namestitvi v domovih za starejše zunaj Slovenije, največkrat v na Hrvaškem. Tja napotijo tudi posamezni, ki ne zmorejo več plačevati oskrbnine.«

Informacije o nameščanju starostnic_kov v institucionalno oskrbo na Hrvaškem (poleg tega pa tudi na Madžarskem) ponuja tudi letno poročilo Socialne inšpekcije Inšpektorata Republike Slovenije za delo za leto 2020²: »V inšpeksijskih pregledih v letih 2016-2020 so izvajalci storitve institucionalno varstvo starejših v javni mreži, centri za socialno delo in tudi izvajalci, ki so storitev izvajali brez ustreznih pravnih podlag, navajali, da svojci starejših oseb, slednje, namesto v domove starejših v bližnjem okolju, nameščajo k posameznikom v neposredni soseščini ali k družinam in k izvajalcem podobnih dejavnosti na Hrvaškem in na Madžarskem. Strokovne službe za takšne namestitve zvedo slučajno od drugih oseb ali od drugih organov in institucij (inšpeksijske službe, bolnišnice, sodišča) kadar pride do konfliktnih situacij ali hujše oškodovanosti oseb, nameščenih na tak način. Pogosto so tako nameščene s strani svojcev hudo bolne ali dementne osebe. Svojci svoja ravnana utemeljujejo s tem, da sami ne zmorejo in ne znajo skrbeti za takšnega svojca, da so izvajalci javne mreže predragi in da so že podali prošnje za sprejem, pa so namestitve v javni mreži zasedene. Pri tem so svojci v letu 2016-2019 izražali tudi nezadovoljstvo in nezaupanje do uveljavljanja pravice do varstvenega dodatka in do uveljavljanja pravice do oprostitve plačila socialno varstvenih storitev zaradi njihovega slabega finančnega in premoženjskega stanja v povezavi s pravico občine do zaznambe na nepremičnini v Zemljiski knjigi v primeru,

---

² Dostopno na: <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/inspektorat-za-delovo-inspektoratu/inspekcija-za/>

Mirovni inštitut

Inštitut za sodobne družbene in politične študije

da občina prevzame del plačila storitve in zaradi naknadnega terjanja obveznosti upravičencev do povrnitve teh sredstev.«

ARRS

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE

Mirovni inštitut

Inštitut za sodobne družbene in politične študije

3.

PREGLED OBSTOJEČE DOMAČE IN TUJE ZNANSTVENE LITERATURE NA TEMO EMIGRACIJE STAREJSIH

Z namenom celovitega vpogleda v proučevano tematiko smo opravili pregled slovenske in mednarodne znanstvene in strokovne literature. Identificirali smo 10 tujih študij, ki obravnavajo emigracije starejših v druge države zaradi oskrbe.

Na področju mednarodnega znanstvenega raziskovanja je bilo do sedaj največ pozornosti posvečene proučevanju migracij starostnic_kov v države z ugodnejšimi geografskimi dejavniki, npr. podnebnimi razmerami, in nižjimi življenjskimi stroški, medtem ko se je v zadnjih letih pojavila nova vrsta migracij starejših, ki je bila doslej deležna le malo znanstvene pozornosti. Gre za migracije starejših, ki se zaradi potrebe po oskrbi iz zahodnih selijo v države, kjer se oskrba dostopnejša in cenovno ugodnejša. Znanstvena literatura obravnava predvsem selitve starejših iz Zahoda (Nemčija) na Vzhod (Poljska) in iz Severa (Švedska) na Jug (Tajska, Filipini, Španija) ali Jugovzhod (Turčija, jugovzhodna Azija), kjer se uveljavljajo novi sistemi oskrbe, ki specifično naslavljajo probleme starostnic_kov v izvornih državah.

Literatura obravnava prepletost čezmejnih dogajanj na strukturni ravni, ki omogočajo in spodbujajo nastanek domov za starejše in analizira procese, ki spremljajo nastanek, razvoj in organizacijo institucionalne oskrbe na lokalni ravni. Dotakne se tudi vprašanja dejavnikov, ki predstavljajo motivacijsko podstat migracij, opisuje ponudbo domov in prikazuje združljivost te ponudbe s heterogenimi potrebami in željami starejših. Kljub pozitivnim pa literatura izpostavlja nekatere negativne vidike migracij, predvsem z vidika doživljjanja oskrbe s strani starostnic_kov samih, njihove ranljivosti in izzivov ob selitvi v tujino s posebnim poudarkom na medgeneracijskih družinskih odnosih. Študije skozi prizmo politične ekonomije kritično pogledajo na naraščajočo komodifikacijo oskrbe, ki se odvija v okviru strategije gospodarskega razvoja - pri čemer države aktivno spodbujajo to industrijo kot nacionalno razvojno strategijo - medtem ko javni sistem oskrbe ostaja nerazvit in težko dostopen večini domačega prebivalstva. To ustvarja neenakosti v zagotavljanju oskrbe in varstva starejših. Proučevane so bile tudi strategije in argumenti, ki jih domovi uporabljajo za uveljavljanje na zahodnih trgih.

V končni izbor študij smo vključili tudi eno neobjavljeno slovensko študijo (magistrsko delo),

ki tematiko obravnava zgolj posredno. Gre za študijo z naslovom *Socialna vključenost in podpora starostnikom v družinskih domovih na Hrvaškem* (Strgar, 2018), ki tematizira pogoje bivanja v treh različnih hrvaških družinskih domovih z vidika njihovih uporabnikov. Družinski domovi predstavljajo 4. generacijo domov za starejše in se tako približujejo socialni usmerjenosti institucij, s svojo lokacijo, z majhnostjo in s stalnostjo osebja. Zaradi omejenega obsega slovenskih študij, ki bi temeljile na znanstveno raziskovalnih metodologijah, smo informacije o stanju v Sloveniji pridobili zlasti skozi medijske objave.

Tabela 2. Seznam in povzetki mednarodne znanstvene literature o emigracijah starejših.

1	Bender, D., Hollstein, T., Horn, V., Huber, L., & Schweppe, C. (2014). Old age care facilities and care-seeking elderly on the move. Mapping Transnationalism: Research Reports. <u>https://doi.org/10.1080/21931674.2014.964022</u> .
	This paper focuses on the migration of older people in need of care who move from Western nations to countries where special care facilities are being established for them, and specifically the problems faced by old age care services in German speaking countries. Older people's mobility and migration to other countries is not a new phenomenon. Research on retirement migration, for instance, has been looking at the movement of older people to countries with better climatic conditions, attractive landscapes, and lower costs of living (so-called "amenity migration") (Kaiser, 2011; Nokielski, 2005; Jöstl, 2011). Similarly, transnational family researchers revealed migration processes of older people to join their emigrated kin to support them in their everyday concerns (Treas, 2008; Zhou, 2013) or to receive care and support themselves (Baldassar et al., 2007). In recent years, however, a new type of migration of older people has emerged, which so far has received little academic attention: the migration of older people in need of care who move from Western nations to countries where special care facilities are being established for them. This new type of migration, which can be described as migration for care in old age, can increasingly be observed with elderly people from German speaking countries, who emigrate to live in care facilities for German speaking elderly located mainly in Eastern Europe (especially Poland), and in Southeast Asia (Thailand and the Philippines).

2	Bender, D., Hollstein, T., & Schweppe, C. (2017). The emergence of care facilities in Thailand for older German-speaking people: Structural backgrounds and facility operators as transnational actors. European Journal of Ageing, 14(4), 365–374. <u>https://doi.org/10.1007/s10433-017-0444-1</u> .
	This paper presents findings from an ethnographic study of old age care facilities for German-speaking people in Thailand. It analyses the conditions and processes behind the development and specific designs of such facilities. It first looks at the intertwinement, at the socio-structural level, of different transborder developments in which the facilities' emergence is embedded. Second, it analyses the processes that accompany the emergence, development and organisation of these facilities at the local level. In this regard, it points out the central role of the facility operators as transnational actors who mediate between different frames of reference and groups of actors involved in these facilities. It concludes that the processes of mediation and intertwining are an important and distinctive feature of the emergence of these facilities, necessitated by the fact that, although the facilities are located in Thailand, their 'markets' are in the German-speaking countries of their target groups.
3	Bender, D., Hollstein, T., & Schweppe, C. (2020). Old age facilities for German-speaking people in Thailand – a new facet of international migration in old age. Journal of Ethnic and Migration Studies, 46(7), 1497–1512. <u>https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1521266</u> .
	This article examines old age facilities in Thailand catering to people from German-speaking countries. These institutionalised spaces of age(ing) in the 'Global South' represent a new facet of migration in old age. Starting with the question of what motivates people to migrate in old age and to opt for these facilities in Thailand, the article identifies important factors that characterise what these facilities offer and shows the compatibility that exists between these offerings and the heterogeneous needs and aspirations of the older migrants. Transnational intertwinements between Thailand and the Germanophone countries of origin characterise many of the specific features of these facilities, which allow them to present multiple perspectives for extended life options for ageing people from German-speaking countries. They provide institutionalised responses to a range of different hopes and unmet needs associated with the prospect of growing (and being) older while remaining in the country of origin, and at the same time, they address the challenges and potential risks of the migration process.

4	Bender, D., & Schweppe, C. (2019). Care facilities for Germans in Thailand and Poland: Making old age care abroad legitimate. International Journal of Ageing and Later Life, 13(2), Art. 2. https://doi.org/10.3384/ijal.1652-8670.18421.
	This article looks at old age care facilities abroad that target people who live in Germany. Such facilities have been established in Southeast Asia (mainly Thailand) and in Eastern Europe (mainly Poland). Given that they challenge central guiding orientations for old age care in Germany, considerable criticisms are levelled at them, and their use is viewed with distinct scepticism. Nevertheless, some of these facilities succeed in sustaining considerable demand from Germany over quite a few years. In this article, we therefore ask what strategies and arguments they use to make them a legitimate option for people in Germany and to be established on the German market. Based on two case studies of an old age facility in Thailand and Poland, we will show how they skilfully position themselves as “better” options for residential care even though their strategies considerably vary and result in very different models of old age care. Drawing on neo-institutional organisation theories, we will show how these strategies are essential for the facilities’ emergence as new players in the care market for older people from Germany.
5	Gavanas, A. (2017). Swedish Retirement Migrant Communities in Spain: Privatization, informalization and moral economy filling transnational care gaps. Nordic Journal of Migration Research, 7(3), Art. 3. https://doi.org/10.1515/njmr-2017-0026.

	<p>This article analyses the Swedish international retirement migrants (IRMs) in Spain and their consumption of domestic and eldercare services. In a transnational position and in the absence of stable structures and institutions (i.e., family, state and market provision), the IRMs are a part of liquid communities of care. It is argued that between themselves, and in relation to entrepreneurs and workers, the Swedish retirement migrants are part of a moral economy of care, reflecting the collective and individual consequences of the migration – as well as the labour market and welfare context in Spain. To IRMs, the moral economies mitigate the changing conditions of family and welfare in a transnational context. Solidarity and care among IRMs, as well as personalized relations with workers and intermediaries become even more important when relatives are physically absent and the Swedish welfare services (which are traditionally more extensive than the Spanish equivalent) are inaccessible. Therefore, the IRMs partake in a moral economy making gaps and inequalities more manageable, while creating coping strategies in the face of unaffordable market solutions.</p>
6	<p>Horn, V., Schweppe, C., & Bender, D. (2015). “Moving (for) Elder Care Abroad”: The Fragile Promises of Old-Age Care Facilities for Elderly Germans in Thailand. V V. Horn & C. Schweppe (eds.), <i>Transnational Aging</i>, (pp. 163-177). New York: Routledge.</p>
	<p>Care for the elderly is one of the key challenges of almost all European countries, a challenge that is often referred to as the “old-age care crisis.” So far, strategies to address this challenge have given rise to two broader processes: the movement of migrant care workers into households and the recruitment of foreign labour by the old age care sector. However, alongside these processes of “moving carers in,” a process of “moving care out” can increasingly be observed, that is, the migration of older people from Western countries to old-age care facilities abroad. This development also applies to Germany, from where older people in need of care move to facilities established specifically for them and other German-speaking elderly, primarily in Eastern Europe and Southeast Asia. Until now, very few academic studies have been examining the underlying factors of this development and the organization and provision of care in these facilities. This research gap is addressed by our project “Moving Elder Care Abroad,” which focuses on the (transnational) processes through which these facilities are created and organized and the living conditions and concepts of care and aging arising in this context.</p>

7	Karacan, E. (2020). Coping with Vulnerabilities in Old Age and Retirement: Cross-border Mobility, Family Relations and Social Networks of German Retirees in Alanya. Journal of Intergenerational Relationships, 18(3), 339–357. https://doi.org/10.1080/15350770.2020.1787048 .
	Reduced income upon retirement is a vulnerability threat, which increases dependency on public provisions, familial, and/or social (community) support. Many German retirees, in addition to lifestyle motivations, move to low-cost destinations in order to maintain an autonomous and independent life while minimizing the risks of financial worsening. In this article, I discuss the vulnerability patterns of German retirees in the Mediterranean coastal town of Alanya, Turkey, and the role of social networks, with a particular focus on intergenerational family relations. I argue that, despite increased life satisfaction, relocation to a new destination abroad results in new emerging threats. German retirees in Alanya experience difficulties in terms of a lack of intergenerational family support and the double jeopardy of being framed by the legal regulations of two nation states. Based on the findings of the empirical research conducted in Alanya in 2017, I will demonstrate new threats emerged after relocation and how retirees respond to those with new coping strategies.
8	Schwiter, K., Brütsch, J., & Pratt, G. (2020). Sending Granny to Chiang Mai: Debating global outsourcing of care for the elderly. Global Networks, 20(1), 106–125. https://doi.org/10.1111/glob.12231 .
	This article ties in with existing discussions on global care chains, family separation and the devaluation of social-reproductive work. We explore the new trend of outsourcing care for the elderly to countries with lower wages. We base our analysis on the debate in the German press and supplement it with insights from ethnographic field observations in two care homes in Thailand. We identify a discourse of abandonment, which shows how outsourcing the care of the elderly unsettles the privilege of sedentarism that is often taken for granted in the Global North. Furthermore, the newspaper articles tend to villainize people who seek care for their loved ones abroad. We argue that both discourses foster a neoliberal rationale of individualized responsibility and obfuscate the deep systemic roots of the care crisis in the Global North. However, by extending the discussion on outsourcing care for the elderly beyond the dominant media discourses, we envisage a rich potential for provoking political debate on the revaluation of care.

9	Sunanta, S., & Jaisuekun, K. (2022). Care as a Right and Care as Commodity: Positioning International Retirement Migration in Thailand's Old Age Care Regime. V C. Schweppé (ed.), Retirement Migration to the Global South: Global Inequalities and Entanglements (pp. 209–227). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-16-6999-6_10 .
	This chapter analyses the political economy of eldercare in Thailand where the entrepreneurial state promotes the commodification of care for retirement migrants as part of an economic development strategy, while public care and social protection for the growing number of Thai aging citizens is underdeveloped. The inequalities of elder healthcare provision are reinforced by the (unintended) consequences of this policy. Many international retirees not only have insufficient income to use private healthcare facilities but, due to insufficient means, strain the public health system with a high amount of unpaid bills, consume more of the time of healthcare workers, and require extra services such as translation. Furthermore, wealthy foreigners who can afford private medical care are given priority for services and medicines over poorer Thai people with the same health conditions and healthcare needs.
10	Toyota, M., & Xiang, B. (2012). The emerging transitional „retirement industry“ in Southeast Asia. International Journal of Sociology and Social Policy, 32, 708–719. https://doi.org/10.1108/01443331211280737 .

Purpose – This article aims to explain how a transnational “retirement industry” in Southeast Asia has emerged recently as a result of interplays between various national and transnational forces, particularly in the domain of elderly care. “Retirement industry” refers to business operations related to the relocation of foreign retirees, primarily Japanese pensioners, who seek affordable social care and alternative retirement life. Design/methodology/approach – This paper is based on extensive documentary studies and multi-sited ethnographic research from 2004 to date. In-depth interviews with retirees and relevant agencies were carried out in Thailand, Malaysia, the Philippines and Indonesia. Findings – This article delineates how demographic and economic changes in Japan create demand for the transnational retirement industry, and how Southeast Asian countries actively promote the industry as a national development strategy. As such the boundaries between nation-state and between the market and the state are simultaneously crossed. The industry opens new transnational routes and spaces and thus further complicates the transnationalization of elderly care in Asia. Originality/value – Current research on social welfare remains dominated by methodological nationalism, and this article calls attention to the transnational dimension in understanding recent changes in social care. By engaging the predominant paradigm of “care diamond”, the article shows that how boundaries shift between various care providers within nation states is inextricably related to how borders are crossed between nation states.

Viri in literatura

Bender, D., & Schewppe, C. (2019). Care facilities for Germans in Thailand and Poland: Making old age care abroad legitimate. *International Journal of Ageing and Later Life*, 13(2), Art. 2. <https://doi.org/10.3384/ijal.1652-8670.18421>.

Bender, D., Hollstein, T., & Schewppe, C. (2017). The emergence of care facilities in Thailand for older German-speaking people: Structural backgrounds and facility operators as transnational actors. *European Journal of Ageing*, 14(4), 365–374. <https://doi.org/10.1007/s10433-017-0444-1>.

Bender, D., Hollstein, T., & Schewppe, C. (2020). Old age facilities for German-speaking people in Thailand – a new facet of international migration in old age. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(7), 1497–1512. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1521266>.

Bender, D., Hollstein, T., Horn, V., Huber, L., & Schewppe, C. (2014). Old age care facilities and care-seeking elderly on the move. Mapping Transnationalism: Research Reports. <https://doi.org/10.1080/21931674.2014.964022>.

Čeh, S. (14.3.2019). Hrvaški družinski domovi. *Delo.si*. Pridobljeno s <https://www.delo.si/novice/slovenija/hrvaski-druzinski-domovi/>.

Držaj, P. (3.9.2017). Cenejsi hrvaški domovi za starejše čez mejo zvabili tudi Slovence. *Rtvsl.si*. Pridobljeno s <https://www.rtvslo.si/slovenija/cenejsi-hrvaski-domovi-za-starejse-cez-mejo-zvabili-tudi-slovence/431577>.

Gavanas, A. (2017). Swedish Retirement Migrant Communities in Spain: Privatization, informalization and moral economy filling transnational care gaps. *Nordic Journal of Migration Research*, 7(3), Art. 3. <https://doi.org/10.1515/njmr-2017-0026>.

Horn, V., Schewppe, C., & Bender, D. (2015). “Moving (for) Elder Care Abroad”: The Fragile Promises of Old-Age Care Facilities for Elderly Germans in Thailand. V V. Horn &

C. Scheweppe (eds.), *Transnational Aging*, (pp. 163-177). New York: Routledge.

Karacan, E. (2020). Coping with Vulnerabilities in Old Age and Retirement: Cross-border Mobility, Family Relations and Social Networks of German Retirees in Alanya. *Journal of Intergenerational Relationships*, 18(3), 339–357.
<https://doi.org/10.1080/15350770.2020.1787048>.

Karoli, M. (15.8.2018). Primerjali smo domove za starejše v Pomurju in na Hrvaškem. To so ugotovitve. *Sobotainfo.com*. Pridobljeno s <https://sobotainfo.com/novica/lokalno/primerjali-smo-domove-za-starejse-v-pomurju-na-hrvaskem-so-ugotovitve/441201>.

Kramberger, L.S. (26.9.2016). Vse več slovenskih starostnikov v tujih domovih za ostarele. *Prlekija-on.net*. Pridobljeno s <https://www.prlekija-on.net/lokalno/12799/vse-vec-slovenskih-starostnikov-v-tujih-domovih-za-ostarele.html>.

Kritične razmere v domovih za starejše (2018). Pridobljeno s <https://www.varuhrs.si/sporocila-za-javnost/novica/kriticne-razmere-v-domovih-za-starejse/>.

Leban, C. (18.3.2014). Se bomo selili v domove na Hrvaško? *Jana*. Pridobljeno s <https://jana.si/clanek/zgodbe/55ed5418173aa/se-bomo-selili-v-domove-na-hrvasko->.

Letno poročilo Socialne inšpekcijske inšpekcije Republike Slovenije za delo (2020). Pridobljeno s <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/inspektorat-za-delovalni-inspektoratu/inspekcija-za/>.

Lorenci, G. (21.7.2018). Živi se do konca. Konec je na Hrvaškem. Večer.si. Pridobljeno s <https://vecer.com/prosti-cas/zivi-se-do-konca-konec-je-na-hrvaskem-6526463>.

M.P. (12.3.2018). Slovencima je Hrvatska idealna zemlja za – starce. Tportal.hr. Pridobljeno s <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/slovencima-je-hrvatska-idealna-zemlja-za-starce-foto-20180312>.

OECD (2020). *Who Cares? Attracting and Retaining Care Workers for the Elderly*. OECD

Health Policy Studies. Pariz: OECD Publishing.

P.K. (22.5.2019). Huda stiska starejših Slovencev: nekateri odhajajo celo na Hrvaško! *Svet24.si.* Pridobljeno s <https://novice.svet24.si/clanek/novice/slovenija/5ce534f5218b4/huda-stiska-starejsih-slovencev-nekateri-odhajajo-celo-na-hrvasko>.

Repovž, M. (3.2019). Domovi za starejše vse dražji. *Vzajemnost.si.* Pridobljeno s <https://www.vzajemnost.si/clanek/178245/domovi-za-starejse-vse-tezje-dosegljivi/>.

Schwiter, K., Brütsch, J., & Pratt, G. (2020). Sending Granny to Chiang Mai: Debating global outsourcing of care for the elderly. *Global Networks*, 20(1), 106–125. <https://doi.org/10.1111/glob.12231>.

Srpčič, M. (11.4.2018). Vse več starostnikov v hrvaške domove. *Posavskiobzornik.si.* Pridobljeno s <https://www.posavskiobzornik.si/prejeli-smo/vse-vec-starostnikov-v-hrvaske-domove-83526>.

Strgar, N. (2018). *Socialna vključenost in podpora starostnikom v družinskih domovih na Hrvaškem* (Magistrsko delo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Pridobljeno s <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=105497>.

Sunanta, S., & Jaisuekun, K. (2022). Care as a Right and Care as Commodity: Positioning International Retirement Migration in Thailand's Old Age Care Regime. V C. Schweppe (ed.), *Retirement Migration to the Global South: Global Inequalities and Entanglements* (pp. 209–227). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-16-6999-6_10.

Topolovec, R. (11.2.2019). Slovenski domovi za ostarele samo še za prvorazredne. *Casniki.si.* Pridobljeno s <https://casnik.si/domovi-za-ostarele/>.

Toyota, M., & Xiang, B. (2012). The emerging transitional „retirement industry“ in Southeast Asia. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 32, 708–719. <https://doi.org/10.1108/01443331211280737>.

Vse več starostnikov v hrvaške domove (4.4.2018). Druzina.si. Pridobljeno s <https://www.druzina.si/clanek/67-15-vse-vec-starostnikov-v-hrvasko-domove>.

Zaradi nižje cene starejši v dom na Hrvaško (1.4.2014). 24ur.com. Pridobljeno s <https://www.24ur.com/zaradi-nizje-cene-starejsi-v-dom-na-hrvasko.html>.

Zore, J. (12.3.2018). Vse več starostnikov v hrvaške domove. *Delo.si*. Pridobljeno s <https://old.del.si/novice/slovenija/vse-vec-starostnikov-v-hrvasko-domove.html>.